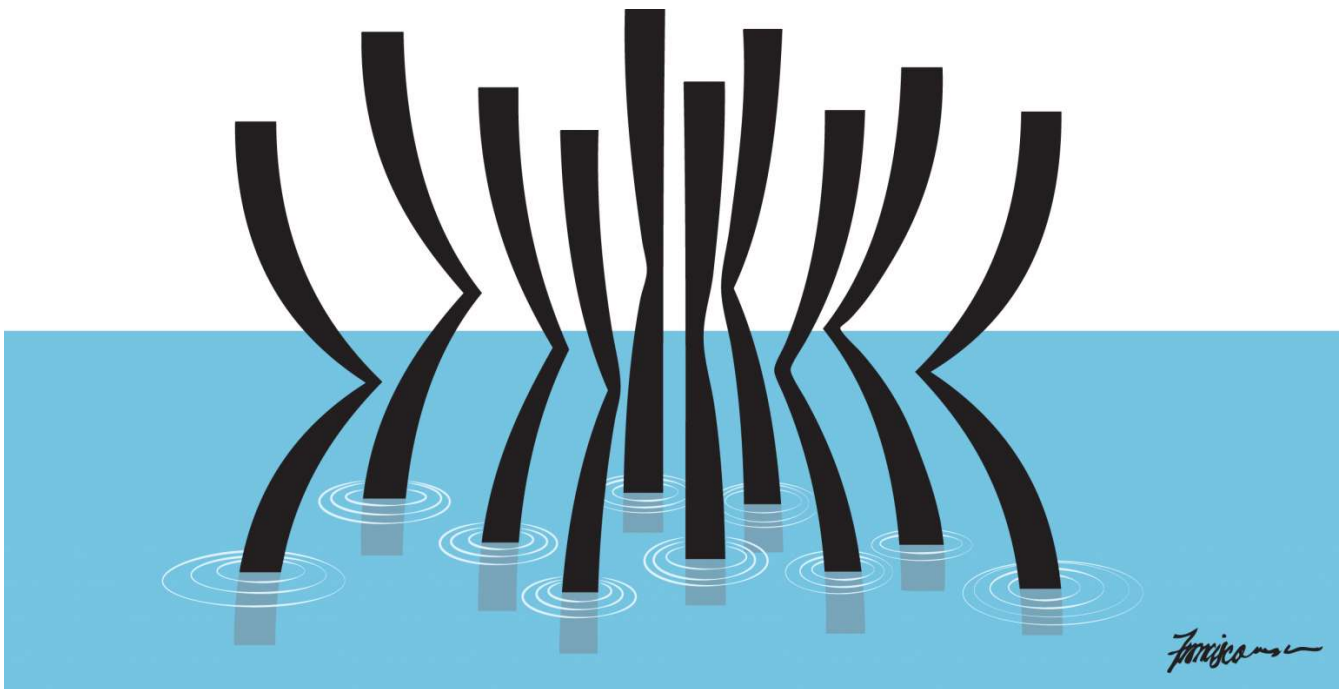

Nếu nguyên tắc đồng thuận bị lạm dụng nhiều lần, hậu quả có thể sẽ không dễ đoán trước, không chỉ đối với ASEAN mà còn đối với các nước lớn, bao gồm cả Trung Quốc. Một số lập luận những gì đã xảy ra trong năm 2012 có thể đưa ASEAN vào con đường nguy hiểm.

Liệu ASEAN vẫn còn liên quan?

Đây không chỉ là một câu hỏi tu từ. Việc không thể đạt được sự đồng thuận về vấn đề Biển Đông đã phải bày ra những rạn nứt trong sự đoàn kết của ASEAN trước mặt công chúng. Các nhà bình luận, các nhà báo, các đại tác đại ngoại giao của ASEAN và thậm chí ngay cả một số thành viên của khối đang đặt câu hỏi về sự liên quan của ASEAN trong vấn đề này. Nếu không có một câu trả lời thích đáng cho câu hỏi này, ASEAN sẽ bị loại ra ngoài cuộc. ASEAN sẽ không bị mất: các cuộc họp thường kỳ của các nhà lãnh đạo và các bộ trưởng sẽ vẫn được tổ chức với các nghị lực trung thực, những bài phát biểu long trọng vẫn sẽ được đưa ra. Nhưng liệu sẽ còn có ai quan tâm?

Biển Đông là một tuyến đường thủy quốc tế chính. Các tuyến đường thông mại quan trọng đi qua Biển Đông và vùng trời trên Biển Đông cũng là một trong những khu vực nhộn nhịp nhất trong ngành hàng không dân dụng. Biển Đông chiếm một vị trí chiến lược đặc biệt với liên Thái Bình Dương với Ấn Độ Dương và Vịnh Persian. Đây là một vấn đề quan tâm của quốc tế. Nếu ASEAN không thể đưa ra quan điểm về một vấn đề cốt yếu như vậy trong chính khu vực của mình thì tại sao các nước khác lại phải xem đó là vấn đề quan trọng?

Tại sao sự đồng thuận lại quan trọng?

Không thể tránh khỏi thực tế là ASEAN đã bị chia rẽ về vấn đề Biển Đông. Các phương tiện truyền thông đã buốt tai Campuchia phải chịu trách nhiệm chính về việc ngăn cản sự đồng thuận của ASEAN vì nước này đã hành động theo yêu cầu của Trung Quốc. Không lâu sau cuộc họp năm 2012, Thủ tướng Hun Sen cho biết Campuchia đã thực hiện một sự "lựa chọn chiến lược" vì lợi ích của Trung Quốc. Phnom Penh đã không ngần ngại đưa ra quan điểm của mình về vấn đề Biển Đông. Năm nay, trước khi Tòa Trọng tài công bố phán quyết, Bắc Kinh đã nhiều lần và thường có những tin đồn đưa ra một cảnh cáo tới các thành viên ASEAN để họ không đưa ra tuyên bố chung về phán quyết và Thủ tướng Hun Sen đã hai lần nói rằng Campuchia sẽ không đồng ý với một bản tuyên bố chung của ASEAN. Campuchia không hẳn là nước ASEAN duy nhất bắt đầu phải chịu sự giận dữ của Trung Quốc về vấn đề Biển Đông. Sự thận trọng bắt nguồn từ các nhà lãnh đạo Campuchia trong năm 2012 đã tạo điều kiện thuận lợi cho những quốc gia khác có xu hướng né tránh vấn đề này.

Campuchia đã hành động trong phạm vi quy định của mình theo Hiến chương ASEAN, và quy định rằng tất cả các quy định được thông qua theo nguyên tắc đồng thuận. Bất đồng của ASEAN với vấn đề Biển Đông đã khiến cho tính hiệu quả và phù hợp của nguyên tắc đồng thuận bị đặt câu hỏi. Sự thất vọng với nguyên tắc đồng thuận là điều dễ hiểu, đặc biệt là tại thời điểm mà môi trường chiến lược ở Đông Á đang thay đổi nhanh chóng với việc Mỹ và Trung Quốc đang dò dẫm hướng tại một thỏa thuận mang tính tạm thời với nhau và với các nước khác trong khu vực. Cảnh tranh giành các nước này với vấn đề Biển Đông đã trở thành điều kiện cho những điều chỉnh chiến lược lớn hơn đang được tiến hành.

Không thể phủ nhận rằng quy định theo nguyên tắc đồng thuận làm giảm khả năng hành động của ASEAN đối với các vấn đề gây tranh cãi. Liệu có sự thay thế tốt hơn. Những sự thay thế cho nguyên tắc đồng thuận chủ yếu là gợi ý giải thuyết, được chấp nhận bởi những người không có trách nhiệm dân dốt ASEAN. ASEAN không phải là Liên minh châu Âu (EU) và trong mọi trường hợp thì rõ ràng EU không phải là hình mẫu tốt nhất để ASEAN noi theo. Là một tổ chức liên kết với các thành viên rất đa dạng và có lợi ích quốc gia khác nhau, trong thực tế ASEAN chỉ có thể hoạt động bởi sự đồng thuận. Bất kể hình thức nào khác của việc ra quyết định sẽ khiến những khác biệt như trở thành chia rẽ lớn và dẫn tới nguy cơ phá vỡ hoàn toàn khối. Quy định theo nguyên tắc đồng thuận là chi phí chủ yếu nhất trong trường hợp sự khác biệt với lợi ích quốc gia tăng lên đến mức họ thặng trở nên quá tại khiến nó có thể bị tan rã.

Trước năm 2012, không có vấn đề nào khiến ASEAN bất đồng quy định liên quan với, các thành viên ASEAN đã quá câu hỏi với việc đặt được sự đồng thuận. Sự đồng thuận của bên như của ASEAN là sự thông suốt với việc luôn có sự đồng thuận, ngay cả khi nó chỉ là đồng thuận với hình thức hay với lợi ích duy trì với bên ngoài thông suốt. ASEAN đã giải quyết như vậy ngay cả với những tranh chấp song phương như sự cố giết hại các thành viên. Sự đồng thuận với việc luôn nhất trí duy trì mục đích của bên và lâu dài của ASEAN trong việc bảo đảm vững chắc, trật tự trong mọi quan hệ giữa các thành viên trong khu vực, nơi mà điều này không bị giải quyết. Đây là một trách nhiệm quan trọng. Ở Đông Nam Á, vấn đề chủ quyền từng đối mặt và thách thức với những cộng đồng; thù hận lịch sử của được quên đi và khu vực này năm giao đi tìm lợi ích của các nước lớn. ASEAN được mong đợi sự cho phép các quốc gia như Đông Nam Á - quốc gia lớn nhất của khối với vấn đề hơn so với các nước lớn - giải quyết một số lượng ít các quy định chủ yếu thông qua việc duy trì sự gắn kết.

Đây là một trong những thành công của được đánh giá đúng của ASEAN: Hiện nay có những căng thẳng ở Biển Đông nhưng xét cả khu vực thì Đông Nam Á hòa bình với nhau, với thế giới và là một khối thịnh vượng. Đây là một hoàn cảnh không

hoàn toàn giêng nôm 1967. Nếu nguyên tắc đồng thuận bị làm dng nhiều lần, hầu qu có thể sẽ không d đoán đđc, không ch đđi với ASEAN mà còn đđi với các nước ln, bao gmm c Trung Qucc. Mtt sẽ lp lp nhng gì đã xy ra trong nm 2012 có thể đđa ASEAN vào con đđng nguy hiim.

Quy tắc ng x trên biển

ASEAN không có thm quy đđ giđi quy đđt vấn đđ tranh chấp ở Biển Đông. Trong mtt chng mđc nào đó, vấn đđ Biển Đông đã tđo đđđu kin cho cnh tranh M-Trung, ASEAN ch là mtt bên tham gia th cđp trong đđu trđng có nhiều diin viên. ASEAN có thể ch có vai trò hnh ch nhng, ít nhđt v tiim nng, mtt ln nđa không phđi là mtt vai trò kém quan trng. Nhiều bng chng cho thđy vai trò tiim nng cđa ASEAN.

Trung Qucc đã đng ý với đđ ngh cđa Singapore vđ B quy tắc ng x cho nhng va chđm ngoài ý muđn trên biển (CUES) với mđc đđch làm giđm kh nng tai nđn tiim tàng trong thđi gian ch đđđi thđa thuđn B Quy tắc ng x trên Biển Đông (COC). Mtt đđ thđo tuyên bđ vđ B quy tắc ng x cho nhng va chđm ngoài ý muđn trên biển giđa ASEAN-Trung Qucc đđng đđđc hai bên thđa thuđn.

Nhng Trung Qucc ch đng ý thđo luđn CUES trong phđm vi ldc lđng bđo vđ bđ biển cđa mình mà không phđi với ldc lđng hđi quân cđa Quân Giđi phóng Nhân dân Trung Qucc (PLA). Đây là mtt hnh ch nghiêm trng. Trung Qucc tuyên bđ nhng phđn quan trng cđa Biển Đông là lãnh thđ cđa Trung Qucc tđ "thđi cđ đđđi" và đã đđa chđ yđu vào ldc lđng bđo vđ bđ biển đđ thđc thi pháp luđt ở Biển Đông, ví đđ vđ đánh bđt cá. Nhng Hđi quân Trung Qucc tuđn tra, tđp trđn ở Biển Đông và đã xây đng cđn cđ trên các hòn đđo nhân tđo mà Trung Qucc xây đng. Theo thđi gian, Hđi quân Trung Qucc chđc chđn sẽ đđy mđnh triđn khai cđ vđ chđt và ldc lđng ở Biển Đông. Đđđu này rõ ràng là không công bng với ASEAN và đđc biđt là các nước có tranh chấp do ldc lđng hđi quân các nước này đđng bđ ln át bđđi Hđi quân Trung Qucc - trên thđc tđ bđ lu mđ ngay cđ so với ldc lđng bđo vđ bđ biển cđa Trung Qucc. Hđm đđđi 7 cđa quân đđđi Mđ là sẽ cân bng thđc tđ duy nhđt ở Biển Đông. Tuy nhiên, ngay cđ mtt CUES hnh chđ vđn tđt hđn so với không có gì và có thể bđ sung CUES rđng Mđ và Trung Qucc đã nhđt trí với nhau vđ viđc tuđn tra tđđi Thái Bình Đđng nđđi mà Trung Qucc đđđng nhđ cđng tuđn thđ quy tắc ở Biển Đông, nđđi chđ huy Bđ Tđ lnđh Thái Bình Đđng cđa Mđ gđn đđđ đã thđa nhđn sẽ cđ nguy hiim hiim khi xy ra.

Có khả năng tiến triển nhất chính là đồng thuận của ASEAN với COC. Bộ quy tắc ứng xử này đã được thảo luận trong nhiều năm nhưng tiến độ vẫn chậm chạp. Các được áp dụng trong thực tế, COC phải giải quyết nhiều vấn đề quan trọng. Cho đến nay mới chỉ một phần vấn đề cốt lõi của COC được bàn đến. Một nhà quan sát vô tư có thể được tha thối vì thế hội liên Trung Quốc, hay ít nhất là Hội quân Trung Quốc, có thể sẽ quan tâm đến sự ràng buộc với COC, vẫn sẽ hạn chế sự tiến do hành động của tất cả các bên tham gia, hoặc phải chứng quá trình thảo luận dài vô tận với COC là một cách để kiểm soát ASEAN. Nhưng đó sẽ là một ý nghĩa "hàng động" và tác giả nói rõ ràng rằng tác giả không phải là một người quan sát vô tư và do đó, không nên đồng thuận suy nghĩ như vậy.

Tại cuộc họp ở Viên Chấn, Bộ trưởng Ngoại giao Việt Nam cho biết việc đàm phán cần được tiến hành nhanh chóng và Trung Quốc muốn có một khuôn khổ cho COC vào năm 2017. Điều này có thể được coi là sự thỏa thuận rằng tiến trình đàm phán COC đã không đạt được yêu cầu, các tranh chấp ở Biển Đông đã làm tiến hành danh tiếng của Trung Quốc và nếu để nó vượt khỏi tầm kiểm soát có thể gây tiến hành nghiêm trọng quan hệ với ASEAN. Ra được COC sẽ là một tín hiệu tích cực mạnh mẽ mà bất kể Bộ Ngoại giao nước nào cũng cần hoan nghênh. Nhưng chúng ta không nên mong đợi phép lạ. Các đàm phán về Tuyên bố về cách ứng xử của các bên ở Biển Đông (DOC) và hàng loạt các hiệp định mới 20 năm mới đi đến ký kết. Nhưng vấn đề mà COC phải giải quyết còn phức tạp hơn nhiều so với những vấn đề trong DOC.

Kinh tế quan trọng hơn

Vấn đề Biển Đông cần được nhìn nhận trong toàn cảnh. Đó chỉ là một khía cạnh của quan hệ ASEAN-Trung Quốc. Nhìn tổng thể, quan hệ ASEAN-Trung Quốc là tích cực. Tranh chấp chủ quyền vẫn phôi bóng lên mối quan hệ này bởi vì làm thế nào để một nước lớn giải quyết các vấn đề chủ quyền với các nước nhỏ mà có thể tránh khỏi việc bị ép buộc ý định của nước lớn đối với các nước láng giềng. Xung quanh Biển Đông là nơi diễn ra các mối quan hệ hành động và tương tác giữa Mỹ với Trung Quốc và giữa các nước ASEAN với Trung Quốc ở Đông Nam Á. Nó nhận được sự chú ý lớn nhất của quốc tế và có xu hướng biến nhận mạnh mẽ quá mức. Nhưng nó không phải là vấn đề duy nhất hay vấn đề nhất thiết quan trọng nhất trong chương trình nghị sự của cả Mỹ và Trung Quốc hay chương trình nghị sự của ASEAN. Hội nhập kinh tế có ý nghĩa dài hạn chính trị lâu dài hơn cho ASEAN.

Nguyên nhân gñc rñ cña sñ chia rñ trong ASEAN vñ vñn đñ Biñn òng là nhñng thay đñi trong cách thñc mñt sñ thành viên hiñn nay tính toán lñi ích quñc gia cña mình. Cái bóng cña Trung Quñc đang lñn hñn trong nhñng tính toán kinh tñ vñi mñi quñc gia trong khu vñc òng Nam Á, bao gñm cñ các đñng minh chính thñc cña Mñ. Các cñ sñ hñ tñng và đñu tñ khác hiñn nay đñcc thñc hiñn trong khuôn khñ rñng lñn cña sáng kiñn "Mñt vành đai, mñt con đñng" nñi liñn phía Tây Nam Trung Quñc òi lñc và òng Nam Á thành mñt không gian kinh tñ. òiñu này đñcc chào đón trên cñ sñ kinh tñ, nhñng chñc chñn cñng sñ mang lñi cho Trung Quñc ònh hñng vñ mñt chính trñ. Không thñ đñ lñi cho Bñc Kinh vñ viñc tñng cñng ònh hñng cña mình. Không mñt quñc gia lñn nào trong lñch sñ tñ bñ bñt cñ công cñ nào đñ gây ònh hñng. Các thành viên ASEAN rñt khác nhau trong mñc đñ phát triñn kinh tñ, do đó khác nhau trong viñc lña chñn phát triñn kinh tñ. òi vñi mñt sñ nñcc, đñc biñt là các thành viên mñi và kém phát triñn hñn, Trung Quñc là lña chñn tñt nhñt - và có lñ là duy nhñt - cho niñm hy vñng phát triñn chuñi giá trñ. ASEAN phñi cñ gñng thay đñi tính toán cña hñ vñ lñi ích. òây là ý nghña đña chính trñ cña Cñng đñng Kinh tñ ASEAN (AEC). Nñn tñng cña sñ phù hñp và tính trung tâm cña ASEAN phñi là kinh tñ.

AEC không thñ thay thñ Trung Quñc trong nhñng tính toán kinh tñ cña các nñcc thành viên. Tuy nhiên, nñu AEC đñt đñcc mñc tiêu vñ mñt thñ trñng chung và nñn tñng sñn xuñt chung thì có thñ mñ rñng sñ lña chñn, giñm thiñu ònh hñng cña Trung Quñc và tñng cñng sñc hñp dñn cña ASEAN vñi các đñi tác đñi thoñi khác, làm cho hñ dñ dàng hñn trong viñc tiñp tñc tin tñng vào vai trò trung tâm và sñ liên quan cña ASEAN.

òiñu này sñ không dñ dàng. Nhñng vñn đñ quan trñng phñi đñi mñt trong giai đñn tiñp theo cña quá trình hñi nhñp kinh tñ ASEAN - các rào cñn phi thuñ quan, dñch vñ và mñt sñ hình thñc di chuyñn lao đñng - là khó khñn thñc chñt. Chñ nghña kinh tñ dân tñc đang lên cao ò mñt sñ nñcc thành viên ASEAN. Nhñng nñcc khác đang cñm thñy hñi tiñc vñi mñc cam kñt hiñn nay cña AEC. Mñt sñ thành viên ASEAN đang trñi qua nhñng thay đñi chính trñ phñc tñp. òiñu này sñ gây khó khñn. Nhñng ASEAN cñn phñi cñ gñng./.

òây là trích đñn tñ bài phát biñu cña òi sñ lñu đñng Bilahari Kausikan tñi tuñn Hñi nghñ ASEAN 2016, do RHTLaw Taylor Wessing và Viñn RHT tñ chñc, đñng trên "[Strait Times](#)" (ngày 6/8).

